

Remissvar
Justitiedepartementet

Dnr
Ju2024/02572

Remissvar på betänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80)

Sveriges Lärare har inbjudits att svara på rubricerad remiss. Förbundet yttrar sig kring de delar som har konsekvenser för förbundets medlemmar.

Övergripande synpunkter

Sveriges Lärare avstyrker förslaget om ett utökat informationsbyte (anmälningsskyldighet). Såsom förslaget är utformat, kommer det att skada förtroendet för statliga myndigheter. Eftersom hela utbildningsväsendet inte är undantaget från en anmälningsskyldighet, står förslaget i strid med lärares yrkesetik samt barns rätt till utbildning enligt Barnkonventionen.

Sveriges Lärares synpunkter och medskick

Inte motiverat med anmälningsskyldighet

Sveriges Lärare anser att det inte är motiverat att införa en anmälningsskyldighet eller uppgiftsskyldighet. Utredningen har inte kunnat visa att en anmälningsskyldighet skulle vara ett effektivt sätt att uppnå resultat, och det finns övervägande argument mot att införa en uppgiftsskyldighet. De kostnader och problem som kan tänkas uppstå med en uppgiftsskyldighet överväger inte effektiviteten och kostnadsnyttan. Detta gäller både avseende personella resurser på myndigheter och humanitära ställningstagande avseende de som befinner sig i Sverige utan tillstånd.

En anmälningsskyldighet skulle skapa en etisk och professionell stress hos de anställda som tillämpar en sådan och misstro mot och minskat förtroende för statliga myndigheter.

En anmälningsskyldighet, även avgränsad för vissa myndigheter, riskerar att skapa rädsla hos barn och vårdnadshavare, vilket kan leda till att barn undanhålls från skolan och deras rätt till utbildning kränks.

Ingen uppgiftsskyldighet för lärare

Sveriges Lärare principiella hållning är att våra medlemmar genom sin yrkesetik har förbundit sig till att alltid skydda sina elever mot skada. Lärarnas yrkesetik anger också att lärare aldrig ska sprida information vidare om det inte är för elevens bästa. För läraryrket är det helt avgörande att ha en förtroendefull relation med eleverna. Elever ska osvikligt kunna lita på sina lärare och vara förvissade om att läraren alltid vill deras bästa. Relationen lärare och elev ska handla om en sak: lärande.

FN:s barnrättskommitté understryker att alla barn, oavsett migrationsstatus, har rätt till utbildning och att stater inte får skapa hinder för skolgång genom att använda

utbildningsinstitutioner som ett medel för utlänningskontroll. Att införa en anmälningsplikt för lärare skulle försämra elevernas tillgång till utbildning och står i direkt strid med internationella åtaganden.

Utredningens bedömning är att skolan inte ska omfattas av en uppgiftsskyldighet i förhållande till de verkställande myndigheterna. Sveriges Lärare delar denna bedömning.

Utredningen har dock inte tagit hänsyn till att även t.ex. Kriminalvården och Arbetsförmedlingen bedriver utbildning och skolverksamhet. Sveriges Lärare anser att inte någon form av utbildning och skolverksamhet, oavsett hur den bedrivs, ska omfattas av uppgiftsskyldighet.

Några av oklarheterna i utredningens förslag

Utredningen föreslår att sex utpekade myndigheter ska omfattas en uppgiftsskyldighet. Skyldigheten att vidarebefordra information ska aktualiseras om myndigheten får kännedom om en person där det kan antas att denne inte har rätt att vistas i Sverige. Informationen kan komma myndigheten till kännedom även genom så kallad sidoinformation, att en anställd gör iakttagelser eller observationer om andra personer t.ex. vid olika besök eller annat uppgiftslämnande. Utredningen menar samtidigt att uppgiftsskyldigheten inte ska generera någon ny uppgift för myndigheterna eller undersökningsplikt utan bara handlar om information som myndigheten har tillgång till.

Sveriges Lärare befarar att det kommer att vara oklart för statligt anställda på de utpekade myndigheterna när anmälningsplikten aktualiseras. I vilka fall finns anledning att anta att en utlänningsvist i Sveriges utan tillstånd och hur ska en sådan bedömning göras utan att skapa nya arbetsuppgifter?

Förslaget kommer att vara kostsamt, särskilt om myndigheterna ska inrätta särskilda funktioner som förmedlar uppgifterna vidare till nästa myndighet. Förslaget innebär också att omfattande information och utbildning kommer att krävas för de anställda. Förslaget synes inte stå i proportion till effektiviteten. Utredningen saknar helt resonemang om den förväntade effekten.

Sveriges Lärare delar inte heller utredningens bedömning avseende personuppgiftshantering och dataskyddsförordningen. Utredningens förslag synes innebära att man ska hantera ytterst känsliga personuppgifter som inte sällan kan antas vara osäkra eller okontrollerbara, vilket torde stå i strid med principer om riktighet och korrekthet i dataskyddsförordningen. Personuppgifter skulle dessutom avse personer som överhuvudtaget inte själva haft någon kontakt med myndigheten. Det finns en stor risk för att så kallad sidoinformation, där anställda gör iakttagelser eller observationer om andra personer vid olika besök eller annat uppgiftslämnande, kan leda till osäker och okontrollerbar hantering av personuppgifter. Denna typ av information är ofta fragmentarisk och kan vara felaktig, vilket ökar risken för felaktiga bedömningar och beslut baserade på dessa uppgifter. Konsekvenserna av detta kan vara betydande, särskilt när det gäller individens rättigheter och friheter.

Särskilt om Kriminalvårdens verksamhet

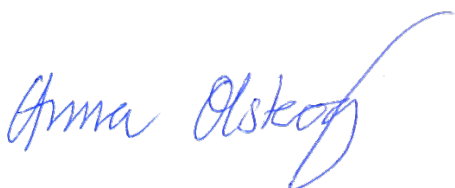
I utredningens ställningstagande om att Kriminalvården ska omfattas av uppgiftsskyldigheten utgår man från att de intagnas migrationsrättsliga status normalt är känd och utredd. Det saknas dock helt resonemang att Kriminalvården, precis som Arbetsförmedlingen och Skatteverket, kan få del av sidoinformation.

Kriminalvården bedriver utbildning och skola. Idag är det främst vuxenutbildning, även om det inte sällan handlar om kompletteringar av grundskole- och gymnasieutbildning. I och med att man flyttar ungdomsvård till ungdomsfängelser kommer de att framöver även i större utsträckning handla om barn (under 18 år) och även skolpliktiga barn (särskilt om man genomför lagstiftningsinitiativ som sänker straffmyndighetsåldern). Här står utredningens utgångspunkt om att undanta skola i strid med det förslag som faktiskt lämnas.

Lärare inom Kriminalvården har en särskild roll och funktion på myndigheten. Det återspeglas i en så vardaglig sak om att lärare inom Kriminalvården har civila kläder. För lärares roll och uppdrag krävs att man kan ha en förtroendefull relation till sina elever. Om anmälningsplikt införs även för lärare inom Kriminalvården försvåras eller omöjliggörs uppdraget. Risken här är uppenbar att lärare får s.k. "sidoinformation" som skulle aktualisera en anmälningsplikt. Ett konkret exempel är om en intagen elev berättar om en anhörigs situation som inte har tillstånd att vistas i landet, detta kan sätta läraren i en svår position om hon eller han tvingas rapportera denna information. En sådan intressekonflikt mellan ett otydligt regelverk om uppgiftsskyldighet och lärares yrkesroll och uppdrag måste undanröjas. Lärare inom Kriminalvården kan därför inte omfattas av en uppgiftsskyldighet. Om en uppgiftsskyldighet införs även för lärare och delar av Kriminalvårdens verksamhet som avser skola och utbildning kommer det att stå i strid med grundläggande rättigheter avseende barns rätt och tillgång till utbildning.

Sveriges Lärare anser att det överhuvudtaget inte ska införas att anmälningsplikt och att den i vart fall inte till någon del ska omfatta lärare eller annan personal inom någon del av hela utbildningsväsendet.

Stockholm, 11 mars 2025
Sveriges Lärare

Anna Olskog

Förbundsordförande

Veera Littmarck

Chefsjurist